

Євген КУПРІЯНОВ,

orcid.org/0000-0002-0801-1789

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри інтелектуальних комп'ютерних систем

Національного технічного університету

«Харківський політехнічний інститут»

(Харків, Україна) eugeniokuprianov@gmail.com

КЛАСИФІКАЦІЯ ІСПАНСЬКИХ СЛІВ ЗА ЇХ СЛОВОЗМІННИМИ ХАРАКТЕРИСТИКАМИ

Стаття присвячена головним питанням побудови класифікації іспанських слів за їх словозмінними характеристиками. Ураховано фонетичні, морфемні та інші зміни в структурі слів під час побудови парадигми. Запропоновано модель словозмінної парадигми, яку складають змінювана (квазіфлексія) та незмінювана (квазіоснова). Граматичні форми лексеми утворюються за допомогою певного набору квазіфлексій до її квазіоснови. Використовуючи теорію лексикографічних систем граматичного типу В. А. Широкова, всі слова було угруповано за відповідними парадигматичними типами, граматичними класами і групами, а також парадигматичними класами. Належність слова до парадигматичного типу визначається комплексом словозмінних параметрів, до граматичного класу і групи – додатковими параметрами (наприклад, стандартна / нестандартна словозміна, зміни в структурі слова), до парадигматичного класу – відповідним набором квазіфлексій.

Ключові слова: словозміна, парадигма, словоформа, іспанська мова, лексикографічна система.

Yevhen KUPRIANOV,

orcid.org/0000-0002-0801-1789

Philosophy Doctor in Philology,

Assistant Professor at the Intelligent Computer System Department

of National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

(Kharkiv, Ukraine) eugeniokuprianov@gmail.com

SPANISH WORD CLASSIFICATION BY THEIR INFLECTION FEATURES

The present article is devoted to the main issues of building up the classification, which groups Spanish words, by their inflection features. For this purpose, a formal model of word inflection was proposed, the model consisting of changeable (quasi-flexion) and non-changeable (quasi-stem) components. Quasi-flexions may cover an affix, the whole word form (in case of suppletive forms), a part of word stem (in case of non-regular inflection) and word ending. The paradigm is proposed to be built by using a respective set of quasi-flexions added to the quasi-stem of a word. Based on the theory of lexicographical systems by Prof. Volodymyr A. Shyrovokov all Spanish words have been categorized by paradigmatic types, grammatical classes, grammatical groups and paradigmatic classes. The set of main inflection parameters has been chosen to match a Spanish word to one or another paradigmatic type. Additional parameters such as standard / non-standard inflection, word structure variation etc. are intended to put a word in grammatical class and group. The words have been grouped into paradigmatic classes by common set of quasi-flexions. The Spanish inflection system is composed of five paradigmatic types, namely nominal (nouns and adjectives, possessive pronouns), verbal (regular; non-regular; full paradigm and defective verbs), pronominal (personal and reflexive pronouns), determinantal (articles and demonstrative pronouns) and inflexible (prepositions, adverbs, conjunctions and cardinal numbers) type. Further, each paradigmatic type has been subdivided into grammatical classes; the letter being split into grammatical groups. In each grammatical group may contain one or more paradigmatic classes. In Spanish the words of the same part of speech are possible to belong to different paradigmatic classes while the words of different part of speech may belong to the same paradigmatic class. In prospect, our research results are planned to be used for compiling electronic didactic dictionary of Spanish inflection as well as for elaborating and improving methods of teaching Spanish languages, in particular Spanish inflection.

Key words: inflection, paradigm, word form, Spanish, lexicographical system.

Постановка проблеми. Інтерес до класифікації слів іспанської мови зумовлений потребами, як науковими так і практичними. Наукові полягають у виявленні закономірностей будови, функціонування і розвитку мови, зокрема її системи словозміни. До практичних належать: 1) підви-

щення ефективності методики викладання іноземних мов; 2) удосконалення алгоритмів для систем опрацювання текстової інформації (морфологічні і семантичні аналізатори, системи автоматичного перекладу тощо); 3) створення електронних граматичних словників, призначених для навчання

словозміні. Створення такої класифікації ускладнюється тим, що не завжди легко визначити належність граматичних ознак певному класу слів або підкласу іншої категорії. Більшою мірою це залежить від нашого рішення або рішення граматикиста, що саме ми будемо постулювати: дві одиниці з різними ознаками належать до того самого класу, але до різних підкласів; або, навпаки, – до різних класів. Цілком може статися, що аналізовані ознаки нічим не відрізняються одна від одної (Bosque, 2015: 25).

Першим, хто почав працювати над проблемами моделювання системи словозміни (іменної) та її лексикографічного упорядкування, є А. А. Залізник. Його наукова праця «Русское именное словозменение» і «Грамматический словарь русского языка» лягли в основу теорії Л-систем граматичного типу. Запропонована теорія системи мови В. А. Широкова успішно реалізовано під час моделюванні словозміни української, російської, німецької та турецької мов (Широков, 2018). Але отримані напрацювання для зазначених мов неможливо застосувати автоматично у моделюванні системи іспанської словозміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Хоча сучасна граматики Королівської академії іспанської мови чітко виокремлює одинадцять класів слів, серед граматикистів досі немає спільної думки щодо класифікації частин мови та їхньої кількості. Щодо кількості І. Боске зазначає: «Це питання є одним із трьох або чотирьох, які багаторазово виникали в історії розвитку нашої граматичної думки і в цілому граматичних традицій Заходу. Скільки частин мови ми повинні розглядати? У цьому плані граматикисти романських мов мало що зробили для розвитку теорії граматичних одиниць» (Bosque, 2015: 23). Саме тому серед іспанських лінгвістів немає однозначної відповіді щодо кількості частин мови. Так, А. Бельо (Bello, 1988) виокремлює сім частин мови, виключаючи при цьому з традиційної класифікації артиклі та числівники. Дещо розгорнуту класифікацію пропонує Р. Ленц, за якою слова поділяються на ті, що є членами речення, і на ті, що такими не є. До першої групи вчений зараховує концептуальні, займенникові та реляційно-детермінантні. За своїми функціями справжніми частинами мови є іменник, прикметник, дієслово, прислівник, прийменник і сполучник. На думку А. Алонсо і Е. Уренья (Bosque, 2015: 55), до частин мови мають входити іменник, прикметник, дієслово, прийменник і сполучник. Таку саму класифікацію пропонує Х. Рока Понс (Roca, 1965). Щодо артикля вчений пропонує розглядати його

як морфему, а вигуки – як семантему, характерною рисою якої є незмінна форма та можливість бути еквівалентною реченню. Розмаїття класифікацій зумовлене відсутністю єдиного терміна, що номінує об'єкт граматичного опису. Так, в іспанській літературі є багато назв *partes de la oración* або *partes del discurso* (частини речення), *categorías morfofuncionales* (морфофункційні категорії), *categorías formales* (формальні категорії), *categorías funcionales* (функційні категорії), *clases de palabras* (класи слів), *clases formales de palabras* (формальні класи) тощо.

Мета статті. Виходячи з вищесказаного, мета нашої розвідки – запропонувати словозмінну класифікацію іспанських слів. Для цього необхідно: 1) дослідити словозмінні особливості іспанських слів; 2) визначити параметри словозміни; 3) запропонувати принципи угруповання слів за їхніми словозмінними характеристиками. Вироблення класифікації ґрунтується, в першу чергу, на працях іспанських та південноамериканських лінгвістів: Х. Альсіна та Х. М. Блекуа, А. Бельо, І. Боске, С. Ф. Рамірес, О. Ф. Соріано, О. Коваччі, Х. Л. Бланш, М. Секо та інших. Крім цього, не менш важливими є досягнення вітчизняних лінгвістів, зокрема В. А. Широкова, І. В. Шевченка, Т. П. Любченко, в моделюванні мовних феноменів, зокрема словозміни.

Виклад основного матеріалу. На нашу думку, використання традиційної класифікації слів, тобто за їх частиномовною належністю, не завжди є точним із таких причин:

1) слова, належні до різних частин мови, можуть проявляти однакові словозмінні властивості: ім. *examen – exámenes*; прикм. *palido – palidos*; детерм. *aquel – aquellos*; пор. числ. *primero – primeros*;

2) слова, належні до тієї самої частини мови, можуть мати різні словозмінні властивості. Наприклад, особові займенники мають словозмінну парадигму за відмінком, а відностині – лише за числом. Кількісні числівники не мають словозміни (пор. укр. *бачу н'ять осіб*; до *n'tu ocib* та ісп. *veo a cinco personas*; *hasta cinco personas*), тоді як порядкові числівники мають парадигму за числом;

3) слова, що змінюються за тими самими параметрами, можуть відрізнятися між собою в утворенні парадигми. Так, наприклад, іменники з кінцевим приголосним утворюють парадигму за числом, під час якої наголос в основі: а) втрачається (*carácter – caracteres*); б) з'являється (*dictamen – dictámenes*); або в) зсувається (*régimen – regímenes*);

Зважаючи на сказане, ми пропонуємо альтернативну класифікацію, за якою всі іспанські мовні

одиниці групуються за різними *парадигматичними типами*. Останній ми розуміємо як сукупність мовних одиниць, що змінюються за однаковим набором словозмінних параметрів. Кожний парадигматичний тип може розділятися на кілька *граматичних класів*, тобто сукупності слів, структура яких може змінюватися в результаті застосування того чи іншого словозмінного параметра. Своєю чергою, граматичні класи поділяються на *граматичні групи*, що репрезентують певні типи словозмінної парадигми (наприклад, регулярна або нерегулярна дієвідміна для дієслів). Водночас граматичні групи складають *парадигматичні класи*, що об'єднують лексеми за однаковим набором закінчень – квазіфлексій, за допомогою яких утворюються відповідні граматичні форми.

Словозміною певного слова називають його парадигму, тобто сукупність його словоформ. Формально таке визначення ми можемо представити так:

$$[x] = c(x) * [f(x)], \quad (1)$$

де x – сукупність словоформ (парадигма) одиниці x , а $f(x)$ – набір квазіфлексій, що входять до складу парадигми (x). Символом $*$ позначено конкатенацію квазіоснови з квазіфлексією. Таким чином, словозміна – це сукупність граматичних форм тієї самої лексеми, що утворюються за допомогою певного набору закінчень (квазіфлексій) до її незмінюваної частини (квазіоснови). При цьому як квазіоснова $c(x)$, так і квазіфлексія $f(x)$ можуть набувати таких значень:

– $c(x) = 0$, якщо слово має суплетивну форму, як, наприклад, дієслово *ser* (*бути*) в другій та третій особі одн. теп. ч. дійсн. спос.: *eres, es*; дієслово *caber* у першій особі одн. теп. ч.: *quepo*;

– $c(x) = x$, якщо x – незмінюване слово, наприклад, усі іменники *pluralia tantum* (*pantalones, gafas, cómicas, esposas* тощо), всі прийменники (*a, por, de, con, bajo*), займенники середнього роду (*alguno, ello, lo*), сполучники (*que, y, como*);

– $f(x) = x$, коли всі форми суплетивні, як, наприклад, у дієслова *ir* (*їти*) в усіх формах теп. ч.: *voy, vas, va, vamos, vais, van*.

Таким чином, квазіфлексії можуть охоплювати: а) звичайні суфікси: *comer – como, comes, come; comieras, comiera, comiéramos* і т. д.; б) частину кореня, в якому можуть відбуватися певні зміни (чергування голосних, афереза, епентеза, набуття наголосу тощо): *plegar – pliego, pliegas, pliega, plegamos, plegáis, pliegan*; в) всю словоформу: *orden – órdenes; ir – voy, vas, va, vamos, vais, van*; г) закінчення: *gato – gatos, mesa – mesas*. Набір квазіфлексій залежить від парадигматичного типу, до якої належить лексема.

Номінативний парадигматичний тип, як це показано на рисунку 1, представлений граматичними класами: 1) слова з кінцевим голосним (ГОЛ) і 2) слова з кінцевим приголосним (ПРИГОЛ). До цього типу входять іменники, прикметники, прикметники-іменники, а також деякі займенники і числівники. Словозміна відбувається за числом, тобто одна – множина.

Грамматичний клас «ГОЛ» включає лише одну групу, яку складають вісім парадигматичних класів, у яких слова мають відповідний набір квазіфлексій $f(x)$: $\{-a, -as\}$, $\{-e, -es\}$, $\{-é, -és\}$, $\{-o, -os\}$, $\{-í, -ís / -ies\}$, $\{-ú, -ús / -úes\}$, $\{-y, -yes\}$ та $\{-y, -is\}$. Перший притаманний усім словам, канонічна форма яких закінчуються на *-a*: *barba, cama; academista, atleta; alguna, ninguna; mía, tuya, suya*. Другий – словам з кінцевим *-e*, а саме: *arte, chalote, pelambre; alegre, ardiente, carente; agente, asistente, cantante*. Третій – словам з кінцевим *-é*: *bebé, bidé, bufé, koiné*. Четвертий – словам з кінцевим *-o*: *bello, crudo, limpio; cómico, feo, gordo*; прикм.-числ. (*uno, primero, segundo*); прикм.-неозн. займ. ч. р. (*alguno, ninguno*); прикм.-присвійний займенник (*mío, tuyo*). П'ятий $\{-í, -ís / -ies\}$ і шостий $\{-ú, -ús / -úes\}$ – словам із подвійною парадигмою: *bigudí, colibrí; marabú, tabú*. Сьомий набір квазі-

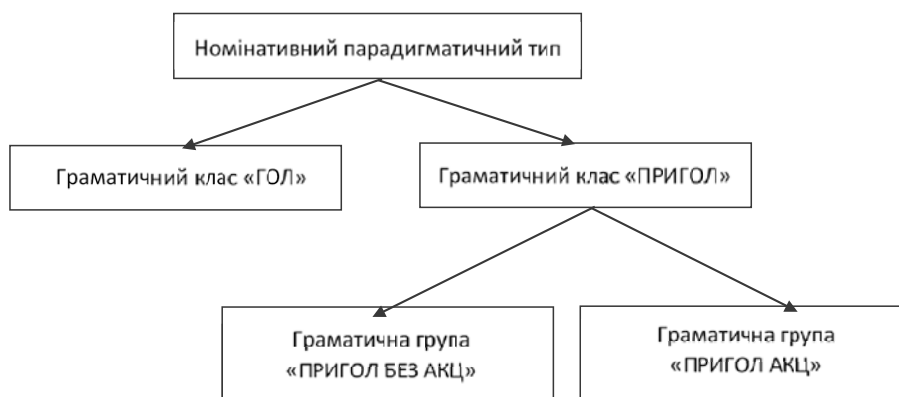

Рис. 1. Структура номінативного парадигматичного типу

флексій застосовний до таких слів, як *ay, ley, rey*; а восьмий, останній – до слів, запозичених з інших мов, наприклад *gay, jersey*.

Граматичний клас «ПРИГОЛ» розкладається на дві великі граматичні групи слів, форма множини яких утворюється: 1) без появи наголосу на передостанньому складі (ПРИГОЛ БЕЗ АКЦ); 2) з акцентуаційними змінами (ПРИГОЛ АКЦ).

Група «ПРИГОЛ БЕЗ АКЦ» включає шість парадигматичних класів із такими наборами квазіфлексій ($f(x)$): {-d, -des}, {-j, -jes}, {-l, -les}, {-r, -res}, {-s, -ses}, {-z, -ces}. Перший тип включає слова *amistad, bondad, pared; abad, áspid, talud* тощо. Другий – *alioj, cambuj, carcaj, erraj, reloj* тощо; Третій – *árbol, ángel, caracol, papel* тощо. Четвертий – *actor, amor, entrenador, grosor, espesor* тощо. П'ятий – *gas, mes, país*. П'ятий – *actriz, cicatriz, dejadez* тощо.

Групу «ПРИГОЛ АКЦ» складають 20 парадигматичних класів слів, що зазнають акцентуаційних змін під час утворення форми множини (поява, зміщення або втрата наголосу на передостанньому складі). Наведемо приклади набору квазіфлексій ($f(x)$): 1) {-ácter, -acteres}: *carácter*; 2) {-amen, -ámenes}: *examen, dictamen*; 3) {-án, -anes}: *afán, atamán, bacán; galán* тощо; 4) {-ás, -ases}: *ananás, compás, biogás*; 5) {-écimen, -ecímenes}: *espécimen*; 6) {-égimen, -egímenes}: *régimen*; 7) {-én, -enes}: *aerotrén, almacén, edén*; 8) {-és, -eses}: *aragonés, cortés, danés, inglés, marqués* тощо; 9) {-igen, -ígenes}: *origen; aborigen*; 10) {-imen, -ímenes}: *crimen, discrimen, himen, limen*; 11) {-ís, -ises}: *anís, berberís estriptís, kirguís*; 12) {-omen, -ómenes}: *abdomen, cognomen, velicomen*; 13) {-ón, -ones}: *acción, administración, evolución, preparación, razón; abipón, marrón; abejón, algodón, cucharrón, campeón*; 14) {-órden, -ordenes}: *contraorden, desorden, suborden*; 15) {-ós, -oses}: *adiós, intradós*; 16) {-oven, -óvenes}: *joven*; 17) {-argen, -árgenes}: *margen*; 18) {-umen, -úmenes}: *resumen, volumen*; 19) {-umpen, -ímpenes}: *lumpen*; 20) {-ún, -unes}: *atún, común*. Поява наголосу спостерігається в парадигматичних класах (2), (9), (10), (12), (16), (17) – (19); втрата – в парадигматичних класах (1), (3), (4), (7), (8), (11), (13) – (15), (20); зміщення наголосу – в парадигматичних класах (5), (6).

Дієслівний парадигматичний тип включає три граматичні класи, представлені правильними (ПРАВ), неправильними дієсловами (НЕПРАВ) та «Дієслова з безособовими формами» (БЕЗОС). Словозмінними параметрами є особа, число, час і спосіб. На рисунку 2 представлена структура дієслівного парадигматичного типу.

Граматичний клас «ПРАВ» містить дієслова, в яких квазіоснова і квазіфлексія збігаються з коренем і суфіксами у традиційному лінгвістичному розумінні. Порівняйте, наприклад, корінь та квазіоснову, квазіфлексії та суфікси дієслова *tomar* у теперішньому часі дійсного способу (табл. 1).

Граматичний клас «НЕПРАВ» містить дієслова, в яких відбуваються певні зміни в корені

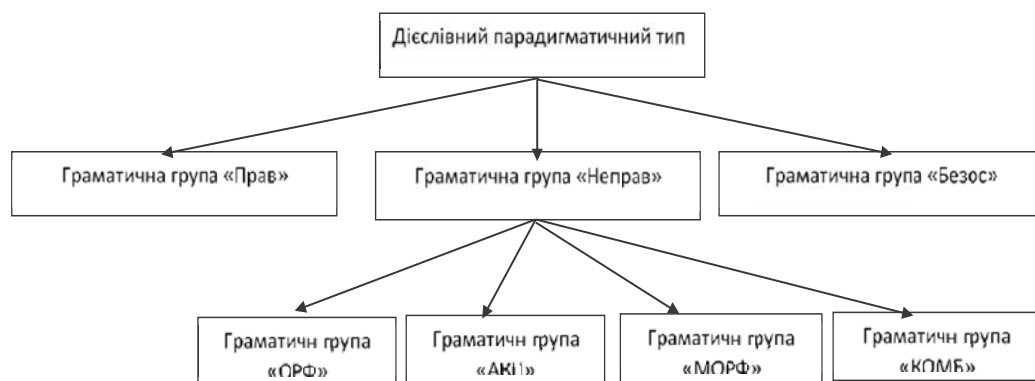

Рис. 2. Структура дієслівного парадигматичного типу

Таблиця 1

Особа	Корінь	Суфікси	Квазіоснова $s(x)$	Квазіфлексії $f(x)$
1 ос. одн.	tom-	-o	tom-	-o
2 ос. одн.		-as / -ás		-as / -ás
3 ос. одн.		-a		-a
1 ос. мн.		-amos		-amos
2 ос. мн.		-áis		-áis
3 ос. мн.		-an		-an

під час дієвідмінювання. У цьому випадку квазіфлексія може охоплювати певну частину кореня. Порівняйте, наприклад, корінь і квазіоснову, квазіфлексії та суфікси дієслова *doler* у теперішньому часі дійсного способу (табл. 2).

В аналізованому граматичному класі наявні парадигматичні класи, що репрезентують зміни: 1) орфоепічні (ОРФ), 2) акцентуаційні (АКЦ), 3) морфемні (МОРФ), 4) комбіновані (КОМБ), що поєднують у собі перелічені (наприклад, акцентуаційний та орфоепічний).

Граматична група «ОРФ» включає в себе парадигматичні класи, де словозміна враховує чергування приголосних, такі як *c* → *qu* (*aplacar, atacar*), *c* → *z* (*coercer, convencer*), *g* → *gu* (*amargar, pagar*), *g* → *j* (*acoger, dirigir*), *i* → *y* (*construir, confluir*), *gu* → *gü* (*aguar, amortiguar*), *qu* → *c* (*delinquir*), *z* → *c* (*abrazar, realizar*). Наведемо приклади квазіфлексій, що використовуються для утворення цих форм, для дієслова *acercar* (табл. 3).

Граматична група «АКЦ» репрезентована парадигматичними класами, в яких дієслова набувають у квазіфлексіях наголосу під час утворення

форм теп. ч. (дійсного та умовного способів) та форм наказ. спос. Акцентуаційні зміни для всіх трьох дієвідмін охоплюють форми 1-ої, 2-ої і 3-ої ос. одн., а також форму 3-ої ос. мн. теп. ч. дійсного та умовного способів; 2-ої ос. одн. та 3-ої ос. одн. і мн. наказ. спос.. Зокрема, спостерігаються такі типи акцентуаційних змін, наприклад: *ia* → *ía* (*aliar, desviar*), *ohi* → *ohí* (*cohibir, prohibir*), *ahi* → *ahí* (*ahijar, desahijar*), *ehi* → *ehí* (*rehinchar*), *ai* → *aí* (*airar, aislar*). Наведемо приклади квазіфлексій для утворення форм дієслова *actuar* (табл. 4).

Граматичну групу «МОРФ» складають парадигматичні класи, що демонструють морфемні зміни під час дієвідмінювання. Усі ці зміни представлено у квазіфлексіях. До змін належать: 1) чергування голосних, у тому числі чергування, де відбувається дифтонгізація; 2) чергування приголосних, у тому числі чергування, яке відбувається у звукосполученнях із приголосних; 3) випадіння голосних або сполучень приголосного з голосним; 4) поява голосних та приголосних, а також буквосполучень; 5) заміна приголосного на голосний або заміна буквосполучень на інші.

Таблиця 2

Особа	Корінь	Суфікси	Квазіоснова <i>c(x)</i>	Квазіфлексії <i>f(x)</i>
1 ос. одн.	<i>duel-</i>	<i>-o</i>	<i>d-</i>	<i>-uelo</i>
2 ос. одн.		<i>-es / -és</i>		<i>-ules / -olés</i>
3 ос. одн.		<i>-e</i>		<i>-uele</i>
1 ос. мн.	<i>dol-</i>	<i>-emos</i>		<i>-olemos</i>
2 ос. мн.		<i>-éis</i>		<i>-oléis</i>
3 ос. мн.		<i>-en</i>		<i>-uelen</i>

Таблиця 3

<i>Acercar</i>						
Особа	Preterito de indic.		Presente de subj.		Imperativo	
	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>
1 ос. одн.	<i>acer-</i>	<i>-qué</i>	<i>acer-</i>	<i>-que</i>	<i>acer-</i>	<i>-/-</i>
2 ос. одн.		<i>-caste</i>		<i>-ques</i>		<i>-ca / -cá</i>
3 ос. одн.		<i>-có</i>		<i>-que</i>		<i>-que</i>
1 ос. мн.		<i>-camos</i>		<i>-quemos</i>		<i>-/-</i>
2 ос. мн.		<i>-casteis</i>		<i>-queis</i>		<i>-cad</i>
3 ос. мн.		<i>-caron</i>		<i>-quen</i>		<i>-quen</i>

Таблиця 4

<i>actuar</i>						
Особа	Preterito de indic.		Presente de subj.		Imperativo	
	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>	<i>c(x)</i>	<i>f(x)</i>
1 ос. одн.	<i>act-</i>	<i>-úo</i>	<i>act-</i>	<i>-úe</i>	<i>act-</i>	<i>-/-</i>
2 ос. одн.		<i>-úas / -uás</i>		<i>-úes</i>		<i>-úa / -uá</i>
3 ос. одн.		<i>-úa</i>		<i>-úe</i>		<i>-úe</i>
1 ос. мн.		<i>-uamos</i>		<i>-uemos</i>		<i>-/-</i>
2 ос. мн.		<i>-uáis</i>		<i>-uéis</i>		<i>-uad</i>
3 ос. мн.		<i>-úan</i>		<i>-úan</i>		<i>-úen</i>

Причому дієслова можуть зазнавати змін одного або кількох типів одночасно у певних особових формах. Ми зафіксували 24 зміни морфемного характеру, наприклад: *-o- → -üe-* (*degollar*), *-e- → -ie-* (*calentar, merendar*), *-o- → -ue-* (*probar, soltar*), *-e- → -i-* (*medir, pedir*), *-e- → -i-* (*reir, freir*), *-e- → ∅* (*creer, leer*), *-e- → -ye-* (*errar*), *-s- → -sg-* (*asir, desasir*), *-u- → -uy-*, *-i- → -y-* (*atribuir, construir*), *-ec- → -ig-* та *ec → ∅* (*bendecir, desdecir, decir*), *-ab- → -ep-* (*caber, saber*), епент. *-ig-* та *-i-* → *-y-* (*caer, decaer, recaer*), епент. *-y* (*dar, estar, haber* (*vnapadae -b-*)).

Наведемо приклади квазіфлексій, що використовують для утворення форм із морфемними змінами, для дієслова *dormir*. Для першого показовим є морфемна зміна для 1-ої і 2-ої ос. одн., а також 3-ої ос. одн. і множ. теп. ч. дійсного та умов. спос.; 2-ої ос. одн. та 3-ої ос. одн. і мн. наказ. способу. Друге дієслово має морфемні зміни, тобто: 1) *-o- → -ue-* для 1-ої і 2-ої ос. одн., а також 3-ої ос. одн. і множ. теп. ч. дійсн. та умов. способу; 2-ої ос. одн. та 3-ої ос. одн. і мн. наказ. способу; 2) *-o- → -u-* для 3-ої ос. докон. мин. ч. дійсн. спос.; 1-ої і 2-ої ос. мн. теп. ч. умов. спос.; минулого недоконаного часу та майбутнього часу умов. спос.; та для форми герундія (*durmiendo*) (табл. 5).

Різновидом неправильних є дієслова з індивідуальною дієвідміною, тобто які мають унікальну словозмінну парадигму. Показовим є набуття в словозмінній парадигмі іншого кореня, суфіксів або й того і іншого. Але будемо вважати, що всі ці корені та суфікси формують квазіфлексії *f(x)*, а квазіоснова *c(x) = ∅*. Наприклад, дієслово *ir* має

такі індивідуальні форми: 1) теп. ч. дійсн. спос. (*voy, vas, va, vamos, vais, van*); 2) доконаного минулого часу дійсн. спос. (*fui, fuiste, fue, fuimos, fuisteis, fueron*); 3) 1-ої ос. мн. недок. мин. ч. дійсн. спос. (*íbamos*); 4) теп. ч. умов. спос. (*vaya, vayas, vaya, vayamos, vayáis, vayan*); 5) недок. мин. ч. умов. спос. (*fuera o fuese, fueras o fueses, fuera o fuese, fuéramos o fuésemos, fuerais o fueseis, fueran o fuesen*); 6) майбутнього часу умов. спос. (*fuere, fueres, fuere, fuéremos, fuereis, fueren*); 7) другої ос. одн., а також форми 3-ої ос. одн. і мн. наказ. спос. (*ve / andá, vaya, id, vaya*); 8) герундія (*yendo*);

Граматичну групу «КОМБ» складають парадигматичні класи, в яких одночасно відбуваються (а) акцентуаційні та орфоепічні, (б) морфемні та орфоепічні зміни, наприклад: *i → í, c → z* (*desenraizar, enraizar*), *e → ie, c → z* (*comenzar, empezar*), *e → ie, g → gu* (*fregar, negar*), *o → ue, c → qu* (*trocar, volcar*). Наведемо приклади квазіфлексій, що використовують для утворення форм із морфемними та орфоепічними змінами під час утворення деяких форм дієслова *elegir*:

До граматичного класу «БЕЗОС» входять дієслова, що вживають лише в безособових формах: інфінітив, герундій та дієприкметник. Такі дієслова, вживані лише у формі: а) інфінітива: *adir*, б) інфінітива та дієприкметника *empedernir* та в) інфінітива та герундія: *raspahilar*.

Займенниковий парадигматичний тип складають два граматичних класи «ОСОБ» та «ЗВОР», що містять відповідно особові та зворотні займенники. У межах цих класів виокремлюються три граматичні групи для форм першої (1 ОС), другої (2 ОС) та третьої осіб (3 ОС). Словозміна відбу-

Таблиця 5

dormir						
Особа	Presente de indic.		Pres. de subj.		Imperativo	
	c(x)	f(x)	c(x)	f(x)	c(x)	f(x)
1 ос. одн.	d-	<i>-uermo</i>	d-	<i>-uerma</i>	d-	<i>-//-</i>
2 ос. одн.		<i>-uermes / -ormís</i>		<i>-uermas</i>		<i>-uerme / -ormí</i>
3 ос. одн.		<i>-uerme</i>		<i>-uerma</i>		<i>-uerma</i>
1 ос. мн.		<i>-ormimos</i>		<i>-urmamos</i>		<i>-//-</i>
2 ос. мн.		<i>-ormís</i>		<i>-urmáis</i>		<i>-ormid</i>
3 ос. мн.		<i>-uermen</i>		<i>-urman</i>		<i>-urman</i>
Особа	Pret. perf. de indic.		Pret. imperf. de subj.		Futuro de subj.	
	c(x)	f(x)	c(x)	f(x)	c(x)	f(x)
1 ос. одн.	d-	<i>-ormí</i>	d-	<i>-urmiera o -urmiese</i>	d-	<i>-urmiere</i>
2 ос. одн.		<i>-ormiste</i>		<i>-urmieras o -urmieses</i>		<i>-urmieres</i>
3 ос. одн.		<i>-ormió</i>		<i>-urmiera o -urmiese</i>		<i>-urmiere</i>
1 ос. мн.		<i>-ormimos</i>		<i>-urmiéramos o -urmiésemos</i>		<i>-urmiéremos</i>
2 ос. мн.		<i>-ormisteis</i>		<i>-urmierais o -urmieseis</i>		<i>-urmiereis</i>
3 ос. мн.		<i>-urmieron</i>		<i>-urmieran o -urmiesen</i>		<i>-urmieren</i>

вається за чотирма відмінками: називним, давальним, знахідним та місцевим.

Граматичний клас «ОСОБ» має три граматичні групи, де парадигматичні класи представляють словозміну для відповідної граматичної форми займенника. Граматичну групу «1 ОС» становлять три парадигматичних класи, які включають, відповідно: займенник 1-ої ос. одн. *yo*, займенник 1-ої ос. одн. ч. р. мн. *nosotros*, займенник 1-ої ос. одн. ж. р. мн. *nosotras*. Наведемо їхню словозмінну парадигму (табл. 6).

Граматична група «2 ОС» містить вісім парадигматичних класів, в яких перебувають: займенники 2-ої ос. одн. *tú* і *vos*, одн. ч. р. (ввіч.) *usted* та ж. р. (ввіч.) *usted*, множ. ч. р. *vosotroros* та ж. р. *vosotras*, множ. ч. р. (ввіч.) *ustedes* та ж. р. (ввіч.) *ustedes*. Наведемо їхню словозмінну парадигму (табл. 7).

До граматичної групи «3 ОС» входять парадигматичні класи із займенниками 3-ої ос. одн. ч. р. *él*, ж. р. *ella* та середнього роду *ello*, а також 3 ос. мн. ч. р. *ellos* та ж. р. *ellas*. Їхня словозмінна парадигма подана нижче (табл. 8).

Рис. 3. Структура займенникового парадигматичного типу

Таблиця 6

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>yo</i>	<i>me</i>	<i>me</i>	<i>mí / conmigo</i>
<i>nosotros</i>	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nosotros</i>
<i>nosotras</i>	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nosotras</i>

Таблиця 7

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>tú</i>	<i>te</i>	<i>te</i>	<i>tí / contigo</i>
<i>vos</i>	<i>le / se</i>	<i>lo</i>	<i>vos</i>
<i>usted</i>	<i>le / se</i>	<i>lo</i>	<i>usted</i>
<i>usted</i>	<i>le / se</i>	<i>la</i>	<i>usted</i>
<i>vosotros</i>	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>vosotros</i>
<i>vosotras</i>	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>vosotras</i>
<i>ustedes</i>	<i>les / se</i>	<i>los</i>	<i>ustedes</i>
<i>ustedes</i>	<i>les / se</i>	<i>las</i>	<i>ustedes</i>

Таблиця 8

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>él</i>	<i>le / se</i>	<i>lo</i>	<i>él</i>
<i>ella</i>	<i>le / se</i>	<i>la</i>	<i>ella</i>
<i>ello</i>	<i>lo</i>	<i>lo</i>	<i>ello</i>
<i>ellos</i>	<i>les / se</i>	<i>los</i>	<i>ellos</i>
<i>ellas</i>	<i>les / se</i>	<i>las</i>	<i>ellas</i>

Таблиця 9

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>yo</i>	<i>me</i>	<i>me</i>	<i>mí / conmigo</i>
<i>nosotros</i>	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nosotros</i>
<i>nosotras</i>	<i>nos</i>	<i>nos</i>	<i>nosotras</i>

Таблиця 10

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>tú</i>	<i>te</i>	<i>te</i>	<i>ti / contigo</i>
<i>vosotros</i>	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>vosotros</i>
<i>vosotras</i>	<i>os</i>	<i>os</i>	<i>vosotras</i>

Таблиця 11

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>usted</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>usted / consigo</i>
<i>ustedes</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>ustedes / consigo</i>

Таблиця 12

Nominativo	Dativo	Acusativo	Preposicional
<i>él</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>sí / consigo</i>
<i>ella</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>sí / consigo</i>
<i>ellos</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>sí / consigo</i>
<i>ellas</i>	<i>se</i>	<i>se</i>	<i>sí / consigo</i>

Граматичний клас «ЗВОР» включає зворотні форми займенників *yo*, *nosotros* та *nosotras* в усіх чотирьох відмінках такі самі, як у граматичному класі «ОСОБ», тобто табл. 9).

Наведемо як приклад форми українських зворотних займенників у давальному та порівняємо їх з іспанськими: (1) *я собі обіцяв*, (2) *ми* (чоловіки) *собі обіцяли*, (3) *ми* (жінки) *собі обіцяли* – (1) *yo me prometí*, (2) *nosotros nos prometimos*, (3) *nosotras nos prometimos*. Так само у займенників 2 ос. *tu*, *vosotros* та *vosotras* (табл. 10).

Як приклад порівняємо особливості граматичної форми зазначених займенників у знахідному відмінку в українській та іспанській мовах: (1) *ти себе любиш*, (2) *ви* (чоловіки) *себе любите*, (3) *ви* (жінки) *себе любите* – (1) *tú te quieres*, (2) *vosotros os queréis*, (3) *vosotras os queréis*. Інші займенники 2 ос. *vos*, *usted* та *ustedes* мають форму *se* у давальному та знахідному відмінках, а також варіативну форму в знахідному (табл. 11).

Наведемо приклад граматичної форми місцевого відмінка для *usted* та *ustedes*: (1) *ви його забуваєте із собою*, (2) *ви це робите для себе* – (1) *usted (ustedes) se lo llevan consigo*, (2) *usted (ustedes) lo hace para usted mismo*. Однакову парадигму мають займенники граматичної групи «Третя особа» – *él*, *ella*, *ellos* та *ellas* (табл. 12).

Детермінантний парадигматичний тип представлений означеними і неозначеними арти-

клями та вказівними займенниками. Структуру аналізованого парадигматичного типу складає один граматичний клас, який розділяється на дві граматичні групи: одна містить три словозмінні класи артиклів та шість словозмінних класів вказівних займенників.

Параметром словозміни є чило: одиниця і множина. Кожний займенник та артикль мають унікальну словозмінну парадигму. Наведемо словозмінну парадигму для артиклів: неозн. арт. ч. р. *un*, озн. арт. ч. та ж. р. *el* і *la*: *un – unos*; *el – los*; *la – las*. Зазначимо, що в іспанській мові також існує форма ж. р. для неозн. арт. – *una*. Але зазначена форма також відмінюється як неозначений займенник ж. р. та прикм. Словозмінна парадигма вказівних займенників *ese*, *este* й *aquel* є такою: *ese – esos*; *este – estos*; *aquel – aquellos*.

Висновки. Використавши теорію лексикографічних систем, ми згрупували всі слова іспанської мови в парадигматичні типи – групи, що об'єднують слова за спільністю словозмінних характеристик. Ми виокремили чотири типи: номінативний, дієслівний, займенниковий та детермінантний. До номінативного зараховано слова, які є лише іменниками, лише прикметниками, а також іменниками і прикметниками одночасно. До цього типу ми також зараховуємо неозначені займенники. Усі вони утворюють парадигму «однина – множина» і об'єднуються в

окремі класи за відповідним набором квазіфлексій. У номінативному парадигматичному типі виявлено 8 наборів для слів із кінцевим приголосним, 6 наборів для слів із кінцевим приголосним та 20 для слів із кінцевим приголосним, в яких відбуваються акцентуаційні зміни. Дієслівний парадигматичний тип містить такі набори для утворення дієслівних парадигм: 3 набори (стандартної парадигми); 8 наборів з чергуваннями приголосних; 10 наборів з акцентуаційними змінами; 24 набори з морфемними змінами; 12 наборів із комбінованими змінами. Показовим для займенникового парадигматичного типу є утво-

рення унікальних форм особових та зворотних займенників (28 наборів унікальних парадигм). Детермінантний парадигматичний тип також містить унікальні парадигматичні типи.

Здійснене в такий спосіб угруповання слів дає змогу виявити певні закономірності у словозмінній системі іспанської мови. За рахунок цього стає можливим удосконалити методики навчання іспанської граматики, спрямовані на засвоєння словозміни. Крім цього, в перспективі пропонувану класифікацію планується використати для укладання електронного навчального словника іспанської словозміни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Любченко Т. П. Лексикографічні системи граматичного типу та їх застосування в засобах автоматизованого опрацювання мови : автореф. дис. ... канд. техн. наук: 10.02.21. Київ, 2011. 19 с.
2. Любченко Т. П., Шевченко І. В., Широков К. В. Граматичні лексикографічні системи з флексивним і аглютинативним компонентом словозміни. Мовознавство. 2013. № 2-3. С. 209–220.
3. Широков В. А., Любченко Т. П., Шевченко І. В., Широков К. В. Граматичні системи: феноменологічний підхід. К.: Наукова думка, 2018. 312 с.
4. Alcina J., Blecua J. M. Gramática Española. Barcelona: Ariel, 1975. 1244 p.
5. Bello A. Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. Madrid: Arco Libros, 1988. 5ª ed. 1024 p.
6. Bosque I. Las categorías gramaticales. Relaciones y diferencias. Madrid: Síntesis, 2015. 238 p.
7. Fernández R. S. Gramática española. Madrid: Revista de Occidente, 1951. Tomo IV: El verbo y la oración. 486 p.
8. Fernández S. O. El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos. Gramática descriptiva de la lengua española. Madrid: Espasa-Calpe, 1999. Vol. 1: Sintaxis básica de las clases de palabras. P. 1209–1273.
9. Kovacci O. El adverbio. Gramática descriptiva de la lengua española. Madrid : Espasa-Calpe 1999. Vol. 1: Sintaxis básica de las clases de palabras. P. 705–785.
10. Lope B. J. Análisis gramatical del discurso. Ciudad de México: Universidad Nacional Autónoma de México, 1987. 185 p.
11. Roca P. J. El problema de las partes de la oración. Español Actual. 1965. № 5. P. 1–2.
12. Seco M. Gramática esencial del español. Madrid: Espasa-Calpe, 1999. 2ª ed. 420 p.

REFERENCES

1. Lyubchenko T. P. Leksykohrafichni systemy hramatychnoho typu ta yih zastosuvannya v zasobah avtomatyzovanoho opracyuvannya movy (Lexicographical systems of grammar type and their application in the automated language processing tools). Kyiv, 2011. 19 p.
2. Lyubchenko T. P., Shevchenko I. V., Shyrokov K. V. Gramatychni leksykohrafichni systemy z flektyvnyim i agljutynatyvnyim komponentom slovozmyny (Grammar lexicographical systems with flexional and agglutinative component of inflection). Movoznavstvo. 2013. No 2-3, pp. 209–220.
3. Shyrokov V. A., Lyubchenko T. P., Shevchenko I. V., Shyrokov K. V. Gramatychni systemy: fenomenologichnyj pidhid (Grammatic systems: phenomenological approach). Kyiv: Naukova Dumka, 2018. 312 p.
4. Alcina J., Blecua J. M. Gramática Española. Barcelona: Ariel, 1975. 1244 p.
5. Bello A. Gramática de la lengua castellana destinada al uso de los americanos. Madrid: Arco Libros, 1988. 5ª ed. 1024 p.
6. Bosque I. Las categorías gramaticales. Relaciones y diferencias. Madrid: Síntesis, 2015. 238 p.
7. Fernández R. S. Gramática española. Madrid: Revista de Occidente, 1951. Tomo IV: El verbo y la oración. 486 p.
8. Fernández S. O. El pronombre personal. Formas y distribuciones. Pronombres átonos y tónicos. Gramática descriptiva de la lengua española. Madrid: Espasa-Calpe, 1999. Vol. 1: Sintaxis básica de las clases de palabras. P. 1209–1273.
9. Kovacci O. El adverbio. Gramática descriptiva de la lengua española. Madrid : Espasa-Calpe 1999. Vol. 1: Sintaxis básica de las clases de palabras. P. 705–785.
10. Lope B. J. Análisis gramatical del discurso. Ciudad de México: Universidad Nacional Autónoma de México, 1987. 185 p.
11. Roca P. J. El problema de las partes de la oración. Español Actual. 1965. No 5. P. 1–2.
12. Seco M. Gramática esencial del español. Madrid: Espasa-Calpe, 1999. 2ª ed. 420 p.